

**IPARI
FORMA
1986**

”Nem szabad elvitatni a formatervezés kezdeményező szerepét”

Szóle a kezdetekkel Kezdes

Bukolics Festes Rajzok, a 4'

Szóle 5-10-15-20-25-30-35-40-45-50-55-60-65-70-75-80-85-90-95-100-105-110-115-120-125-130-135-140-145-150-155-160-165-170-175-180-185-190-195-200-205-210-215-220-225-230-235-240-245-250-255-260-265-270-275-280-285-290-295-300-305-310-315-320-325-330-335-340-345-350-355-360-365-370-375-380-385-390-395-400-405-410-415-420-425-430-435-440-445-450-455-460-465-470-475-480-485-490-495-500-505-510-515-520-525-530-535-540-545-550-555-560-565-570-575-580-585-590-595-600-605-610-615-620-625-630-635-640-645-650-655-660-665-670-675-680-685-690-695-700-705-710-715-720-725-730-735-740-745-750-755-760-765-770-775-780-785-790-795-800-805-810-815-820-825-830-835-840-845-850-855-860-865-870-875-880-885-890-895-900-905-910-915-920-925-930-935-940-945-950-955-960-965-970-975-980-985-990-995-1000

Szóle 5-10-15-20-25-30-35-40-45-50-55-60-65-70-75-80-85-90-95-100-105-110-115-120-125-130-135-140-145-150-155-160-165-170-175-180-185-190-195-200-205-210-215-220-225-230-235-240-245-250-255-260-265-270-275-280-285-290-295-300-305-310-315-320-325-330-335-340-345-350-355-360-365-370-375-380-385-390-395-400-405-410-415-420-425-430-435-440-445-450-455-460-465-470-475-480-485-490-495-500-505-510-515-520-525-530-535-540-545-550-555-560-565-570-575-580-585-590-595-600-605-610-615-620-625-630-635-640-645-650-655-660-665-670-675-680-685-690-695-700-705-710-715-720-725-730-735-740-745-750-755-760-765-770-775-780-785-790-795-800-805-810-815-820-825-830-835-840-845-850-855-860-865-870-875-880-885-890-895-900-905-910-915-920-925-930-935-940-945-950-955-960-965-970-975-980-985-990-995-1000

Szóle 5-10-15-20-25-30-35-40-45-50-55-60-65-70-75-80-85-90-95-100-105-110-115-120-125-130-135-140-145-150-155-160-165-170-175-180-185-190-195-200-205-210-215-220-225-230-235-240-245-250-255-260-265-270-275-280-285-290-295-300-305-310-315-320-325-330-335-340-345-350-355-360-365-370-375-380-385-390-395-400-405-410-415-420-425-430-435-440-445-450-455-460-465-470-475-480-485-490-495-500-505-510-515-520-525-530-535-540-545-550-555-560-565-570-575-580-585-590-595-600-605-610-615-620-625-630-635-640-645-650-655-660-665-670-675-680-685-690-695-700-705-710-715-720-725-730-735-740-745-750-755-760-765-770-775-780-785-790-795-800-805-810-815-820-825-830-835-840-845-850-855-860-865-870-875-880-885-890-895-900-905-910-915-920-925-930-935-940-945-950-955-960-965-970-975-980-985-990-995-1000

Lelkes Péter 1942-ben született Szombathelyen. A budapesti Képző- és Iparművészeti Gimnáziumban érettségizett díszítő festő szakon. A Magyar Iparművészeti Főiskola ipari formatervező szakán szerzett diplomát 1967-ben. Szaktanára Dózsa Farkas András volt.

1967-től önálló tervezőként dolgozik. 1968-tól folyamatosan végez tervezői munkát a budapesti Elektroakusztikai Gyár részére. 1974-től szerepel kohászati félkésztermékekből készült térkompozícióival a Lipcei Nemzetközi Vásáron.

Rendszeres résztvevője a szakmai kiállításoknak. Design 1970 Technika Háza, Miskolc 1972. Jubileumi Iparművészeti Kiállítás, Múcsarnok, 1975. Design a lakásban, Iparművészeti Múzeum, 1976. Művészet és társadalom, Múcsarnok, 1980.

1977–1986-ig a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetsége ipari formatervező szakosztályának titkára volt. 1986-ban a szövetség iparművész alelnökévé választották meg.

Az általa formatervezett termékek 1980-ban, 1984-ben és 1985-ben ipari formatervezési nivódíjat, 1981-ben a Művelődési Minisztérium nivódíjat nyerték el. Az idén Munkácsy-díjjal ismerték el munkásságát.

Édesanyja Dergács Mária festőművész (akvarelljei a lakás falait díszítik). Édesapja szintén hódolt a festészetnek, de vonzotta a tanári pálya is: művészettörténetet és ábrázoló geometriát tanított, bútort tervezett. Négy testvére közül ketten, István és András a festőművészetet választották élethivatásul, László belsőépítés és fotóművész, Mária belsőépítés.

„Amikor megkaptam a Munkácsy-díjat, vettem a feleségemnek egy csokor virágot. Ő műszaki rajzoló, s legalább ötven százalékban részese a sikeremnek. Négy gyerek mellett ez nem olyan egyszerű. Hol az alkotás nyugalma? Fura alkat vagyok. A csöndben nehezen tudok dolgozni. A feleségemnek hét testvére volt, mindketten megszoktuk a nagy családot. Úgy vélem, a siker alapvető feltétele, hogy az ember élete rendben legyen...”

„Egy frászt leszel te szakács!”

Ennyit előzetes önvallomásként. Lelkes Péter esetében a család nem csupán nyugalmat, önbizalmat adó környezet, egyszersmind megszabta egész életpályáját.

— Pedig én mindenáron szakács akartam lenni, szerettem jókat enni, és ma sem idegen tőlem, ha valamit főznöm kell. Addig-addig hajtogattam, míg az apám egyszer letett elem egy széklet s rámparancsolt: Rajzold le! Lerajzoltam. „Egy frászt leszel te szakács!” — mondta ellentmondást nem tűrő hangon, és neki lett igaza. Egy tizenéves gyerek elhivatottsága még korántsem olyan erős, meg aztán a két bátyám már a képzőművészeti gimnázium padjait koptatta. A szülői határozat engem is oda utalt. Díszítő festészetet tanultam, festő szerettem volna lenni, de nem vettek fel a

Magyar Képzőművészeti Főiskolára. Háromszor felvételiztem — sikertelenül. Aztán megpróbáltam az iparművészetit — felvettek.

— Ha nincs ló, jó a számár is? . . .

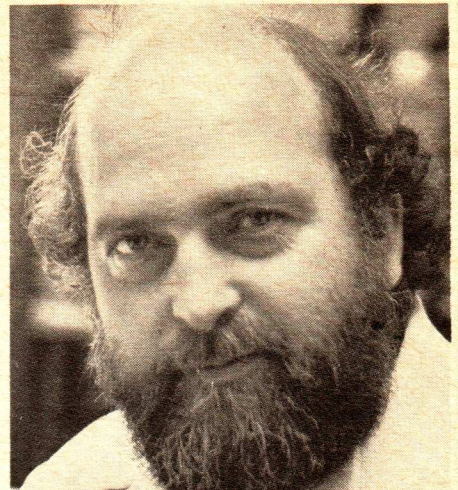
— Van benne valami. A porcelánszakon kezdtem.

— Ez mintha távol esne az erősítőberendezésektől. . .

— Az döntött, hogy az első évben kirúgtak. Elégtelent kaptam mintázásból. Szerencsére a technika is érdekelt, kissrác koromban mindent kibeleztem, hogy alaposan megismerkedjek a különféle szerkentyűkkel, ezért megpróbáltam átmenni az ipari forma szakra. Ez persze újabb otthoni konfliktus forrása lett. Apám megjegyezte: Te hülye, egész életedben vasalót akarsz tervezni? 1963-ban, az ipari formatervezés a képzőművészek szemében nem sokat jelentett. 1967-ben végeztem, jó eredménnyel. A diplomamunkám egy benzinkút volt. Abban az időben egy ktsz foglalkozott töltőpisztolyok gyártásával, s bár nem igen olvastam előremutató terveket az országos benzinkúthálózat fejlesztéséről, azért megterveztem egy komplett töltőállomást.

— És megtetted az első próbálkozó karmozdulatokat mint szabadúszó. Aztán nagyon bejöttél az úszásba. . .

— A státusz nem volt kecsegtető számomra. Ha a művészvilág ennyire lekezeli ezt a szakmát, mit várhatok az ipartól? A formatervezőket faliújság-szerkesztőkké, dekorátorré minősítették vissza, nem tudtak velük mit kezdeni. Látva, hogy elhelyezkedett kollegáim mennyire elszürkültek, illetve elmentek (elmenekültek), úgy döntöttem, szabadúszó maradok. Évekig esküvői képek

PORTRÉ

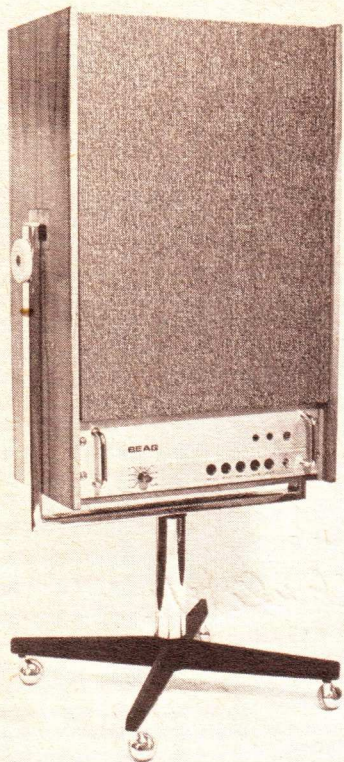
Lelkes Péter

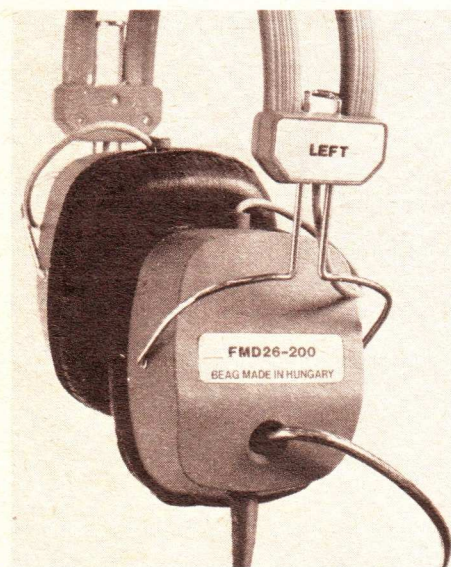
Benzinkút — diplomamunka (a Klíma Ktsz-szel együttműködve készült — 1967)

Motorolajok grafikai terve (1967)

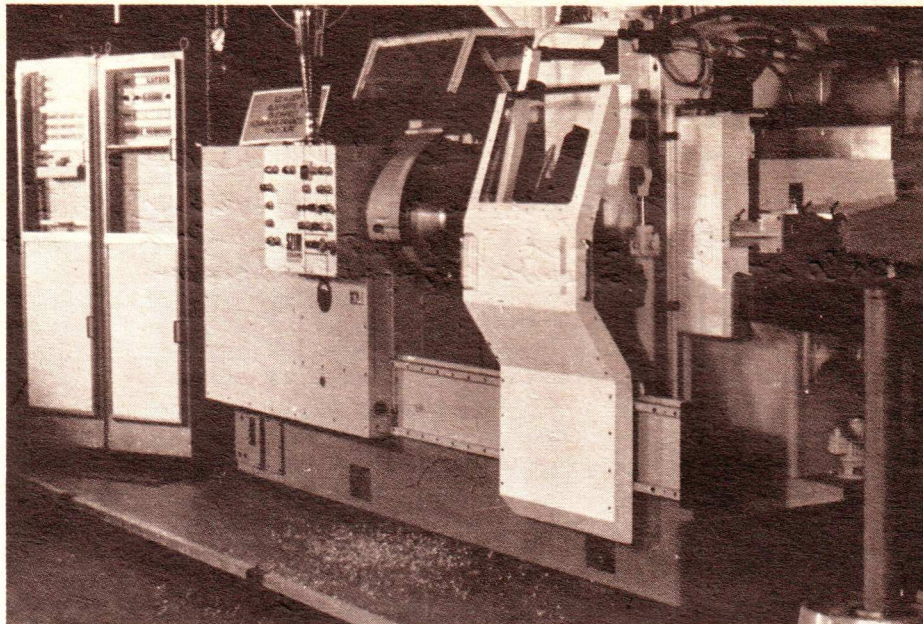

Stúdiómonitor (1969)

FDM—26 szájmikrofonos sztereó fehallgató (1975)

Numerikus vezérlésű tárcsaeszterga, a Szerszámgépipari Művek részére. Társtervező: Pávai Sándor (1971)

Tantermi nyelvi laboratórium (1971)

fotografálásával foglalkoztam. De, hogy ne felejtsem el teljesen tanult mesterségemet, közben egy kollégámmal elindultunk megbízót keresni. Mindig csurrant-cseppent valami. A Szerszámgépipari Művekben Pávai Sándor kollégámmal együtt megbíztak egy numerikus vezérlésű tárcsaesztergagép tervezésével. Aztán mi ketten „alkottuk meg” a Corvina cigarettásdobozt. Kaptunk érte nyolcszáz forint tervezési díjat... Komáromban lakköntőgépet konstruáltunk. Afféle hálózó voltunk: bekopogtattunk és ajánlottuk magunkat...

— Kétlem, hogy mindez ilyen derűs egyszerűséggel zajlott volna.

— Nem is. Ahhoz, hogy egyáltalán

bejussunk, a következő búvyszavakat mondtuk: a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapjától jöttünk! Ennek az lett a hatása, hogy a portás felengedett az emeletre. De ez még nem jelentett semmit. Volt olyan igazgató, aki riadtan tiltakozott, mondván, itt már jártak képügnökök, nem kell kép... Fogalmam sincs, miért, de megmaradt bennem egy emlék, amely talán jellemzi az egész akkori helyzetet: a Bakony Művek igazgatója riadtan ül a vízipálmák között, miközben ingaszerűen jár a feje jobbra-balra: nem, nem, nem, nem...

Két év telt el ügynökösködéssel. 1968 végén egy hajdani osztálytársam segítségével megbízást kaptam a budapesti

Elektroakusztikai Gyártól. Az ott dolgozó kollega hirtelen meghalt, valaki kellett, aki be tud ugrani... A BEAG azóta ellát megrendeléssel, noha ma sem vagyok státuszban.

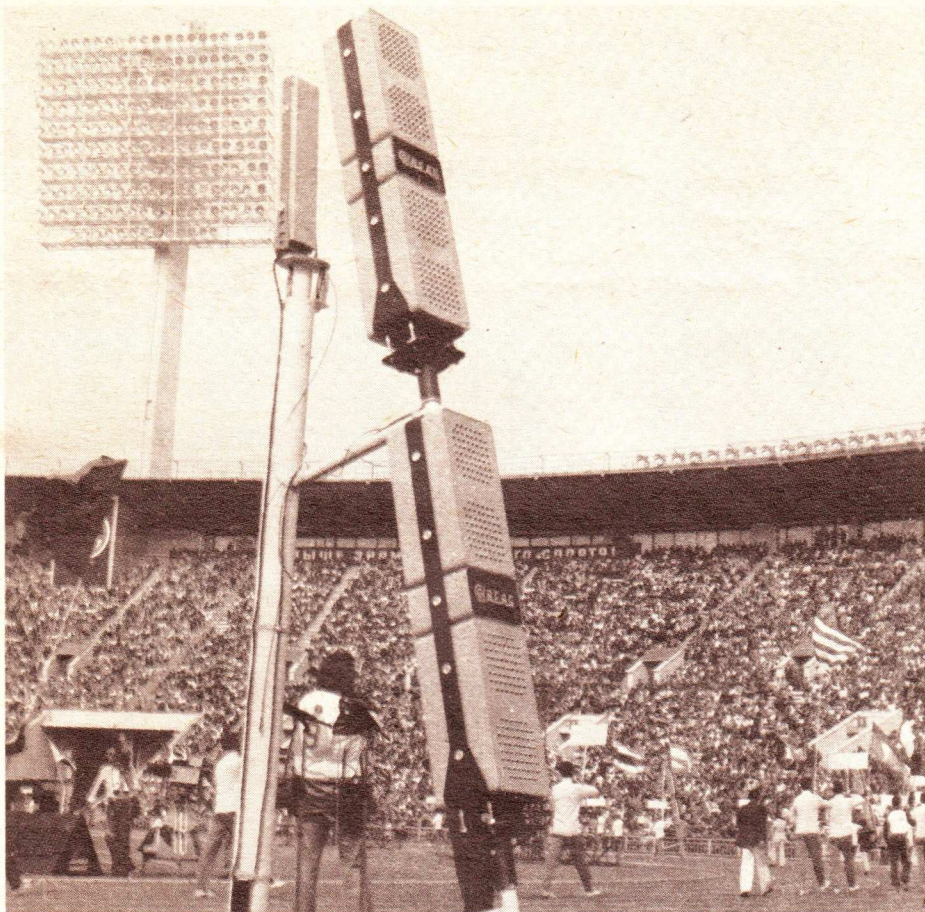
A kulturális változások tükrében

— Miért ez a makacs idegenkedés?

— A státusz átka, hogy be kell illeszkedni egy merev vállalati hierarchiába. Az embert besorolják valamelyik osztály vagy főosztály hatáskörébe, de a munkájáról nem tudnak sokat.

— Ma sem?

— Többnyire mérnökök között dolgozol, sem nekik, sem a főnököknek nincs pontos tudomásuk a „küldetésed-

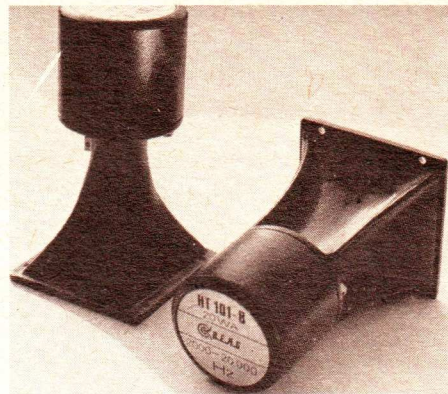
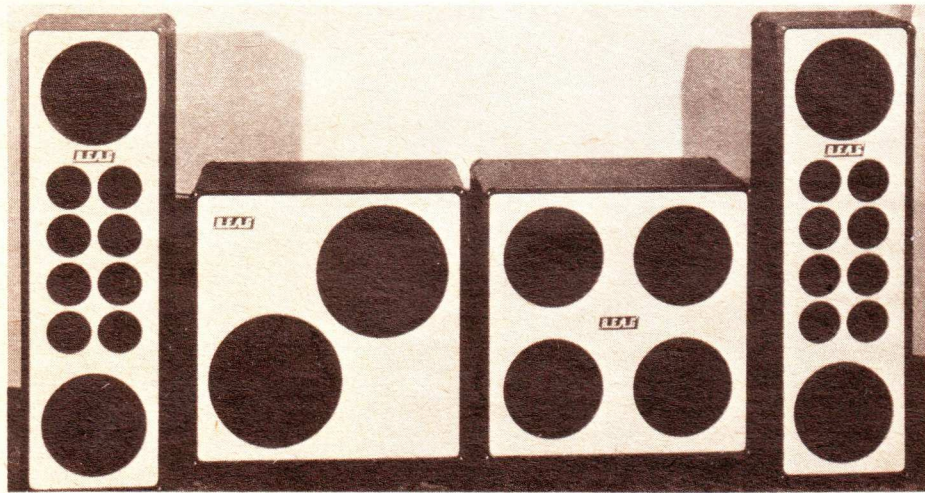

Külső téri hangsugárzók, HEC—90 (a felvétel az 1980-as moszkvai olimpián készült)

CBO—62 félprofesszionális lemezjátszó — sorozatban nem gyártották (1976)

Zenekari hangsugárzók (1976)

HT—101 típusú magashang-sugárzók (1976)

Gömbmikrofon (1979)

Alumínium térplasztika. A Metalimpex megrendelésére készült, s a Lipcsei Nemzetközi Vásáron állították fel (1976)

ről", de minden esetben ők adják az utasítást. Nem vagyok megrögzött kötöttség-ellenes, de a megbízásos rendszerben úgy érzem, mindenkinek a partnere vagyok és nem az alárendeltje. Persze a megbízásnak is csak akkor van értelme, ha a tervező végigkíséri a fejlesztést egészen a késztermékig.

— Valóban, többen panaszozzák, hogy még mindig nagy az olló a formatervezés fontosságát, mi több, nélkülözhetetlenségét hirdető deklarációk, kinyilatkoztatások és a valóság között.

— Néhány éve még hittem abban, hogy az a jó, ha az ember az iparhoz kötődik, a termékeket esztétizálja. Ma már nem mondom ezt. Nem az a felada-

**KM—30 típusú konferencia-rendszer
központi egysége (1980) —
Ipari Formatervezési Nívódíj**

tünk, hogy szépmérnöként adminisztráljunk az ipar által megszabott lehetőségek között. Sokszor hallani, hogy az ipari formatervezés a műszaki fejlesztés szerves része. Én úgy érzem, hogy ez a meghatározás erősen szűkíti a mozgásterünket, elhivatottságunkat. Szerintem a formatervezést, mint a kultúra szerves részét, elsősorban a kulturális változások tükrében kell megítélni, elemezni. *Stefan Lengyel*, az esseni főiskola tanára már továbbmegy, mert az ő definíciója szerint: a formatervezés nem a műszaki fejlesztés része, nem is művészet, hanem társadalmi jelenség.

— *Ez számomra túl absztrakt.*

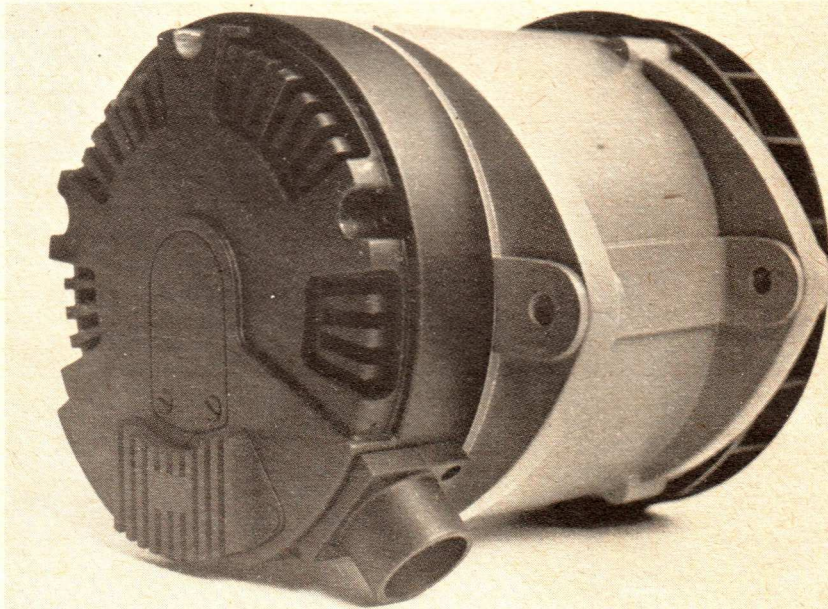
— Egészen egyszerűen: a mi feladatunk lehetne (kellene, hogy legyen) például bizonyos hiányhelyzetek alapos elemzése, megszüntetésük módozatainak a kimunkálása. Ezt célozzák egyébként az évente megrendezendő *Interdesign* rendezvények is. Néhány hétre összejönnek a világ sok országából a formatervezők és meghatározott témákat, például közlekedés, sport, egészségügy, a legapróbb részletekig feltérképeznek. Tehát nem az ipar által felkínált ötleteket dolgozzák ki, hanem maguk adnak ajánlást, hogy az adott kérdéskörben milyen átcsoportosításokra, változtatásokra van szükség. Én ezt az önállóságot tartom a leglényegesebbnek. Nem szabad elvitatni a formatervezés kezdeményező szerepét.

— *Javaslom, kanyarodjunk vissza a személyes kezdeményező szerephez, azaz egy karrier kibontakozásához.*

— 1968-tól kötődöm a BEAG-hoz. Ez a viszony sem volt teljesen felhőtlen. Kezdetben afféle gépszobrászként dolgoztam: odaadták a fejlesztési terveket, én meg nekiláttam formázni. De ezek csak afféle feldozgatásoknak számítottak, holott lehetőség adódott volna a cég termékskálájának a megreformálására... Néha úgy éreztem magam, mint az egykori házaló fazekas... nem tagadom, ez komoly lelki konfliktushoz vezetett. Lehet, hogy ennyi nívódíj ellenére furcsának találod a kifakadásomat. Első sikereimet az úgynevezett külsőtéri hangoszloppal (stadionok hangosításáról van szó) értem el, amelyek jól szerepeltek a moszkvai olimpián. 1980-ban a KGM-nívódíját kaptam érte. Még abban az évben az első Ipari Formatervezési Nívódíjak egyikét is elnyertem, a KM—30-as konferenciarendszerrel. 1981, a Művelődési Minisztérium nívódíja egy 12 fős hordozható nyelvi laboratóriumért; 1984, Ipari Formatervezési

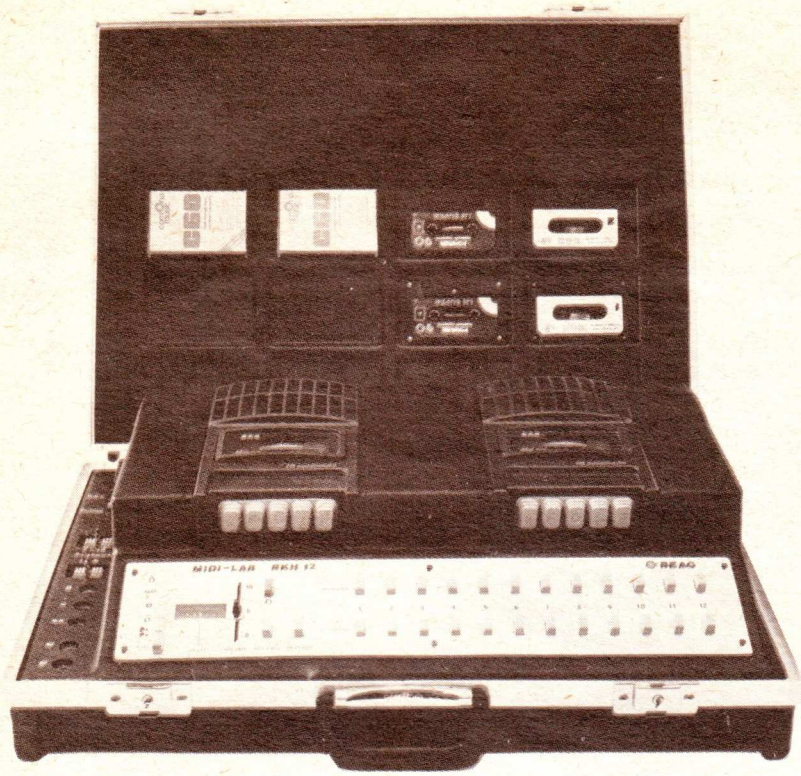
**Elektrokozmetikai készülékcsalád
(mintadarab; 1984)**

— *sorozatgyártása előkészületben*

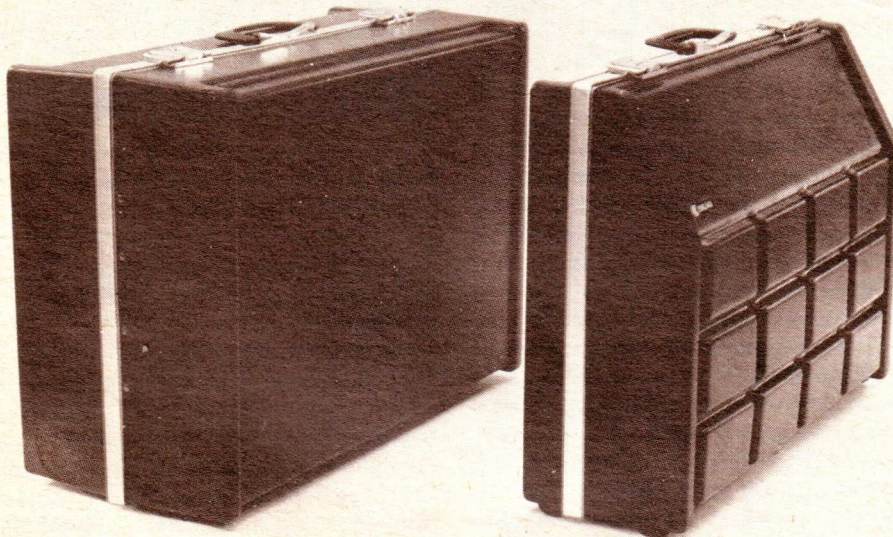

VF—200 tehergépkocsi-generátor (modell). Megbízó: Autóvillamossági Felszerelések Gyára (1982)

BKH—12 hordozható nyelvi laboratórium vákuumszívott hordtáskái (1980)

BKH—12 hordozható nyelvi laboratórium (1980) —

a Művelődési Minisztérium nívódíja

Nívódíj a TM—16-os szinkrontolmács-rendszerért; 1985 újabb nívódíj a stúdió monitor-családjáért, majd idén Munkácsy-díj az eddigi munkásságomért.

— Ez utóbbi meglepetésként ért?

— Nem is tudom, de mindenesetre jól esett. Már maga a jelölés is kitüntetés, mert azt jelenti, hogy a szakma elismeri az embert.

— Imponáló ez a diadalmenet. Soha nem tört le a kudarc? Egyáltalán volt benne részed?

— Szerettük volna átformálni a BEAG imázsát az emblémától a formaruháig. Az új főmérnök is támogatta ezt az elképzelést. Megbízott bennünket, tervezzünk egy új emblémát (a régi magán viselte az ötvenes évek stílusjegyeit), amely azért valamit átment a hagyományokból. Tizenhétféle tervet dolgoztunk ki, de a főosztályoknál elbukott az ügy. Ez számukra többletmunka, anyagi haszon nélkül — vélték. Levélben írták meg a véleményüket, az egyik főosztályvezető például azt írta a jegyzőkönyvbe „érvelő” bírálatként: „A Lelkes rossz passzban van.”

Szakmai elmagányosodás

— Ha már felsoroltuk a díjakat, szerinted mi a rangja ma a szakmában a formatervezési nívódíjnak?

— Szerintem ez a díj politikus húzás volt, ugyanis, ha bevonják az ipari szakembereket a díjazásba, akkor érdekeltek lesznek a formatervezők foglalkoztatásában. A formatervezők úgy értékelik, hogy ez elsősorban műszaki elismerés, s általában azoknak a termékeknek ítélik oda, amelyek nagy népgazdasági hasznot hoznak. Évekkel ezelőtt emlékeztető vita folyt az úszódarukról: műszaki-gazdasági értékük kétségtelen magas volt, de formailag, ami a hivatkozási alap, nem álltak helyt.

— Most min dolgozol?

— A BEAG megbízásából egy zene-kari hangrendszeren.

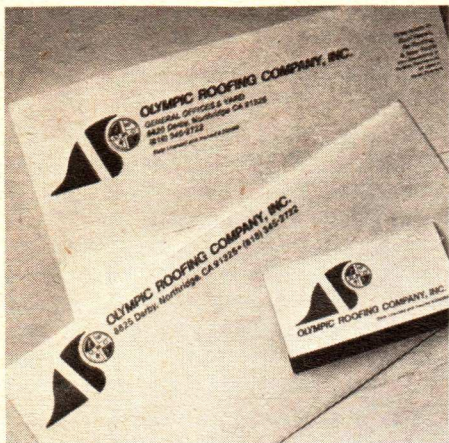
— Ne haragudj meg a kíváncsiságomért: értesz te a műszaki kérdésekhez?

— Nem tartom szükségesnek, hogy tisztában legyek minden apró technikai részlettel. De tudom, hogy nagyjából mi zajlik le a „dobozon belül”. Évek óta dolgozom a Metalimpex megbízásából, például én terveztem a Csepel Fémművek vásári kiállítási standját: ezenkívül anyag és termékpropagandát szolgáló, különböző cső-szalagplasztikákat is készítettem.

— Az előbb karriert írtam. Ezt most azért említem, mert 1977-ben a Magyar

TM—16 szinkrontolmács-rendszer (1983) —

Ipari Formatervezési Nívódíj

Egy Los Angeles-i kisvállalat részére tervezett boríték, levélpapír, névjegy (1984)

Képző- és Iparművészek Szövetsége a Formatervezési Szakosztály titkárává választott, idén pedig a szövetség iparművész alelnöke lettél. Ebből a pozícióból hogyan látod a hazai formatervezés helyzetét, illetve a szövetség lehetőségét a helyzet megreformálását illetően?

— A gazdasági változásokra, ellentétben a szabad művészeti területekkel, a formatervezés tudott a legrugalmasabban reagálni. Az Ipari Formatervezési Tanács jó menedzsernek bizonyult. Hasznos kezdeményezés és már hagyományt mondhat magáénak az 1968-ban alakult Zsenyei Műhely, ahol a külföldről is érkező szakemberek a legkülönbözőbb elméleti kérdéseket vitathatják meg. Úgy gondoljuk, hogy Zsenye szellemi összefogójává válhat az Interdesign rendezvényeknek. A zsenyei tanácskozások már eddig is annyi tanulsággal szolgáltak, hogy ezek alapján észszerűnek látszana a hazai művészeti szimpozionokat átszervezni. Biztatónak ítélem a Design Center tevékenységét is: a cégeknek adott információkkal, a tervezői közvetítésekkel hozzájárul a formatervezés elfogadtatásához. Az utóbbi időben megfigyelhető a szakmai elmagányosodás. A tervezők nem találkoznak egymással, nincs kívül megvitatni a közös gondokat, mintha nem is volna fontos az együttgondolkodás. A Fészek Klubban van egy úgynevezett üresjárat

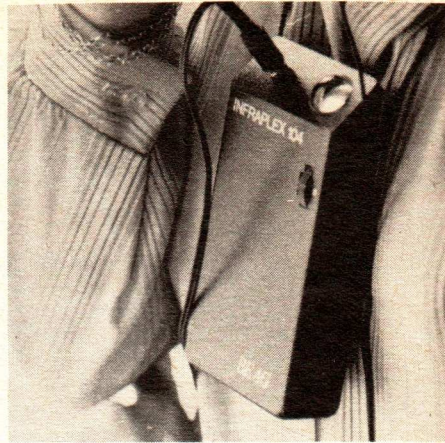

HEC—45 stúdiómonitor (1984) — Ipari Formatervezési Nívódíj

klubunk, ahol hétfőnként rendszeresen összejön 20—25 ember, elcsevegni a leghétköznapibb dolgokról... Ez igen nagy dolog... A formatervezési tanácsban már korábban felmerült az az ötlet, hogy a termékek a műszaki minősítés mellett formai szempontból is megítéltesenek és ez éppúgy szerepeljen a teszt-lapon, mint például az adott termék teljesítménye, fogyasztása. Tudom, hiánygazdálkodásban ezt egyelőre nehéz kötelezővé tenni, de a jövő, a piaci verseny ügyis kikényszeríti.

— Merre jártál a világban és milyen tapasztalatokkal tértél haza?

— A szocialista országokban többnyire szolgálati útlevelemmel, Ausztriában, Japánban és az USA-ban pedig nem hivatalosan. Japánban megtapasztalhattam, hogy milyen fantasztikus mértékben hat

Infraplex—104 infravörös vevőkészülék mintadarabja (1986)

A Csepel Fémművek kiállítási és installációs terve a Budapesti Nemzetközi Vásáron. Grafika: Mihályfi Iván (1986)

az iparra a hagyomány. Megkaptam, hogy micsoda összhang van a tárgyak és a környezet között.

— Mennyire lelkes ma Lelkes Péter?

— Alapjában véve az vagyok, sőt, ha szakmai igazamról van szó, igen harcos is tudok lenni. Hiszek a formatervezés jövőjében, noha látom az eléje tornyosuló akadályokat. De nem tudok legyinteni. Azaz egyszer... amikor visszajöttem az USA-ból, meghallgattam a kollégák panaszait, és akkor olyan kisszerűnek, lényegtelennek tűnt minden. De kialudtam és újrakezdtem...

Belsőépítészek tájékoztatása

Nem szakad meg a kapcsolat

A Nemzetközi Belsőépítész Szövetség (IFI) szervezetében a Magyar Képző- és Iparművészek Szövetségének tagsága 1984 decemberben pénzügyi okok miatt megszűnt. A tagsággal járó kötelezettségeket 1985-től a Magyar Kereskedelmi Kamara vállalta át, s az IFI vezetőségének határozata értelmében az Ipari Formatervezési Tájékoztató Központ pártoló tagságot kapott. Ez lehetővé teszi, hogy az 1970 óta kialakult kapcsolatok folyama-

tossága megmaradjon és a szakmai információk továbbra is eljussanak a magyar belsőépítészekhez.

A jövőben az IFI Magazin című havonta megjelenő angol nyelvű tájékoztató a szövetség, a Magyar Iparművészeti Főiskola, valamint a Design Center könyvtárában hozzáférhető lesz. Minden további IFI-anyag (éves jelentések, beszámolók a testületi ülésekről, pályázati kiírások, konferenciaanyagok stb.) megtalálható a Design Center könyvtárában (Budapest V., Gerlőczy u. 1.).

A jelentősebb eseményekről, rendezvényekről az Ipari Forma című folyóirat, valamint a Szövetség Tájékoztatója hírt ad. A szakmai pályázatokról, versenyekről, ösztöndíjakról a formatervezési központ értesítést küld az érintett belsőépítészeknek.